

Báró Bánffy Dezső miniszterelnök jászberényi díszpolgári kinevezésének politikai bonyodalmai a millenniumi években

Harc a jászberényi szabadelvűek és nemzeti pártiak között.

A millenniumi évek politikai életének egyik országos pikantériája volt, hogy Apponyi városában, Jászberényben díszpolgárrá választották Bánffy Dezsőt akkori magyar miniszterelnököt, akinek egyik legnagyobb politikai ellenfele Apponyi Albert volt, az ellenzék egyik vezére. Apponyi ekkor már közel 10 éve a város országgyűlési képviselője volt. Ebben a tanulmányban megpróbáltuk feltárni azokat a háttérbeli mozgatórugókat, amely alapján a város képviselő testülete javasolta Bánffy Dezsőt díszpolgárrá való kinevezésre. Miért okozott ez akkora hírt, hogy heteken keresztül az országos sajtó folyamatosan tudósítva aprólékosan követte az eseményeket. Jászberény a legnagyobb fővárosi és a vezető vidéki lapok politikai híreinek fókuszába, sőt címlapjára került. Az 1896-os országgyűlési képviselő választáson rendkívül éles és sokak által vitatott politikai küzdelemben Apponyi Albert 682 szavattal 91-es többséggel megnyerte a választást Erdély Sándor igazságügy miniszter 591 szavattal szemben. Ebben az időben két nagy párt állt egymással szemben. A hatalmon lévő Szabadelvű Párt és az ellenzékben lévő Apponyi Albert vezette Nemzeti Párt.

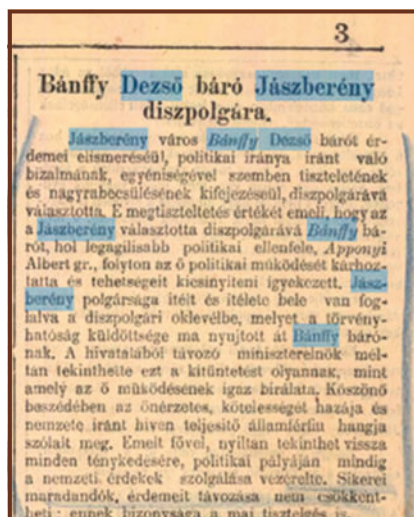
Hogyan és kinek a kezdeményezésére zajlott le Bánffy díszpolgárrá választása

Több fővárosi lap is jelentette 1898. december végén, hogy Jászberény városában a szabadelvű párthoz tartozó képviselők indítványozták, hogy báró Bánffy Dezsőt Jászberény város díszpolgárává készülnek megválasztani.

Almássy László volt a jászberényi Szabadelvű párt elnöke, akinek kezdeményezésére 115 képviselő nevében indítványt nyújtottak be a város polgármesteréhez, hogy egy rendkívüli közgyűlés keretében válasszák meg a regnáló Bánffy Dezső miniszterelnököt a város díszpolgárává. Török Aladár polgármester össze is hívta a városi képviselőket 1898. december 20-án. A rendkívüli eseményre a városatyák – az ellenzéki képviselők távolmaradásával – Bánffy Dezső bárót, hazafíúi érdemei

elismeréseként megszavazták, hogy Jászberény város díszpolgári kinevezést kapjon. (Kiss Erika, 2013)

A képviselőtestület meg is bízta a polgármestert, hogy a díszpolgári oklevelet egy nagyobb küldöttség élén – az akkori szokásoknak megfelelően – át-

adják a miniszterelnöknek.

Az ellenzékhez közelálló kormányellenes országos napilap a Magyarországi 1898. szilveszteri száma is keményen kritizálta Bánffyt: „Bánffy Dezső miniszterelnök megtette Jászberény városával azt a csúfot, hogy tegnap díszpolgárrá választotta magát vele. Az utóbbi időben a városnak fegyelmi vizsgálat alatt álló polgármestere annyira erőszakoskodást követett el a képviselő-

testületben, hogy a független bizottsági tagok elhatározták, miszerint a közgyűléseken nem vesznek részt.”

A korszak híres politikai élclapja a Borsszem Jankó is foglalkozott Bánffy Dezső jászberényi díszpolgárává választással.

A képviselő testület ellenzéki tagjai kijelentették, hogy dr. Almásy László és társainak indítványát, amely szerint báró Bánffy Dezső miniszterelnököt Jászberény város díszpolgárává megválasztották, méltatlannak tartották és a kinevezés ellen erőteljesen tiltakoztak. Még azt is felróták a miniszterelnöknek, hogy Deák Ferenc „nagy művének megbontásával rossz példával járt elő”. A város ellenzékben lévő képviselői nem is vettek részt az önkormányzati ülésen, sőt negyvenkilenc képviselő tiltakozó aláírásával a polgármesterhez egy petíciót is benyújtottak. A jászberényi képviselőtestület tiltakozó tagjai – az ún. apponyisták – még tovább léptek és egy fellebbezést már közvetlenül a vármegyéhez nyújtottak be. A tiltakozók a városi szabályrendelet 5-ik

§-ának nyílt megsértése miatt kérték a díszpolgárságra vonatkozó határozat megsemmisítését. A hivatkozott szakasz ugyanis világosan kimondta, illetve úgy rendelkezett, hogy a közgyűlés idejét és a napirendbe felvetendő témákat huszonnégy órával előbb ki kellett volna hirdetni. Mivel ez nem történt meg, így azt követelték, hogy a határozatot nyilvánítsák semmisnek.

A fellebbezés Jász-Nagykun-Szolnok vármegye törvényhatósága elé került. A megyebizottsági tagok a fellebbezést egyhangúlag elutasították. Végül a sok jogi huzavona után 1899. február 18-án jogérvényes lett a díszpolgári cím odaítélése és megnyílt a lehetőség, hogy

egy nagyobb jászberényi küldöttség átadja a díjat Budapesten Bánffy bárónak.

A sors érdekessége, hogy amikor a vármegye 1899. február 18-án elutasította az ellenzékiek tiltakozását, ezzel egyidőben ugyanezen a napon Budapesten a kormányzó Szabadelvű párt értekezletén Bánffy Dezső bejelentette kormányának lemondását.

De ki is volt báró Bánffy Dezső? (csak egy rövid életrajz)

Báró losonci Bánffy Dezső (1843-1911) vármegyei főispán, politikus, aki négy évig Magyarország miniszterelnöke volt. 1843. október 28-án született Kolozsváron. Középiskolai tanulmányait ugyanott, az egyetemet pedig Berlinben és Lipcsében végezte. Tisza Kálmán hívéként elfogadta a Belső Szolnok vármegye főispáni kinevezését. A vármegyéék újra szervezése után Szolnok-Doboka vármegye főispánja lett. A Wekerle-kormány távozása után, 1895. január 14-én a király kinevezte miniszterelnökké. 1898. december 29-én a jászberényi képviselők Jászberény diszpolgárává választották. 1899. február 26-án lemondott a miniszterelnökségről, távozásakor megkapta a Szent István-rend nagykeresztjét s kinevezték főudvarmesternek. 1911. május 23-án halt meg Budapesten.

Apponyi pártjának – Nemzeti Pártnak – mint ellenzéknek állandó személyes támadásai Bánffy Dezső regnáló miniszterelnök ellen

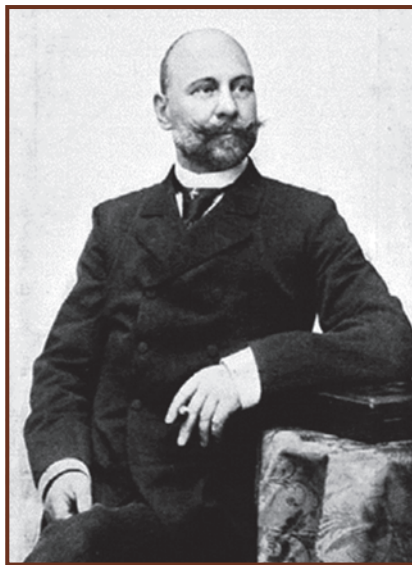
A millenniumi években akkori parlamenti viták sem nélkülözték a nagyfokú személyeskedést. Az a tény, hogy az ellenzék a parlamentben folyamatosan támadja a kormányt, a parlamenti demokráciában teljesen természetes és állandó jellemzője. Az ellenzéki képviselők durva verbális és súlyosan személyeskedő támadása Bánffy Dezső miniszterelnök ellen már abban az időben is kissé szokatlan volt. Az egyik ilyen durva szóbeli támadások sorából kiemelkedett az ellenzéki vezérképviselő, Horánszky Nándor otromba hangvételű képviselőházi felszólalása 1898. december 24-én. Bánffy nyílt levélben válaszolt Horánszkyknak, mire utóbbi, párbajsegédei által „fegyveres megtorlást” kértek a miniszterelnöktől. Mivel azonban Bánffy segédei a „fegyveres megtorlás” kifejezést értelmezhetetlennek tartották, és a másik fél segédei a fegyveres elégtétellel nem érték be, a

párbaj végül is elmaradt. Horánszky becsületsértő, politikai célzatú kirohanására, és a sértegetések utáni „lovagias ügy” – párbaj – szerinti lerendezésre már számtalan esetben volt példa a magyar képviselőházban.

De miért is bukott meg Bánffy kormánya? (1899. február 18.)

A kedves olvasókat véletlenül sem akarom untatni, az akkori idők bonyolult politikai érdek-viszonyaival, de röviden szükséges megvilágítani a Bánffy-Apponyi érdekellentét néhány hátterét.

„Hatvanheteseknek nevezték magu-

**Bánffy Dezső miniszterelnök
1898-ban Jászberény diszpolgára**

kat azok a magyar pártok és politikusok, akik elfogadták a kiegyezést. Ők két táborra oszlottak. A hatvanhetes kormánypártok (Deák Párt, Szabadelvű Párt, Nemzeti Munkapárt) védtek a kiegyezés eredeti formáját. E pártok legismertebb vezérei id. Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Wekerle Sándor, Bánffy Dezső, Széll Kálmán és Tisza István miniszterelnökök voltak.

A hatvanhetesek ellenzéke – ide tartozott Apponyi Albert is – tovább akarta fejleszteni a kiegyezést magyar nemzeti szempontból. Nem fogadták el a kialakult feltételeket és az 1848-as törvények értelmében perszónálunióban gondolkodtak. Ferenc József azonban a kiegyezés feltételeiből nem engedett és csak azok a politikai szereplők voltak kormányképesek és kaptak a királytól kormányalakításra lehetőséget, akik a kiegyezést nem kérdőjelezték meg. A negyvennyolcas pártok mindig is kormányképtelennek minősültek a király

szemében, a hatvanheteseknek pedig a kiegyezés továbbfejlesztéséről szóló elképzeléseiket mindig fel kellett adniuk, hogy a kormányképesek legyenek.” (Anka László, 2014)

Még nagyon fontos megemlíteni, hogy az akkori választójogot vagyoni, majd később adócenzushoz kötötték. A klasszikus liberális felfogás értelmében azok rendelkeztek csak választójoggal, akik bizonyos mértékű vagyonnal és élettapasztalattal bírtak.

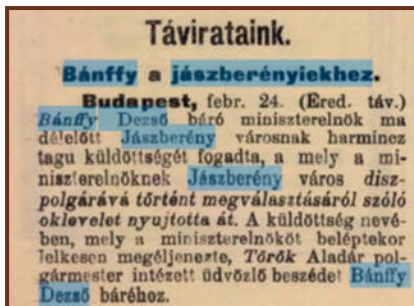
A választások eredményére a főispánok, szolgabírók, választási bizottsági elnökök, csendőrök, helyi földbirtokosok mind nagyon erős befolyással voltak. A választási korrupció, a szavazatvásárlás abban az időben megszokottnak számított. A teljes lakosság mindössze hat százaléka (!) rendelkezett csak választójoggal Magyarországon a dualizmus korában, ami a nagykorú férfiak mindössze huszonöt-harminc százalékát jelentette.

Az 1896-os választások után Bánffyt nevezték ki miniszterelnökké, annak ellenére, hogy minden politikai szereplő rövid lejáratú „epizodistának” tartotta, és mint vezető államférfit kevesen vették komolyan – írta később emlékirataiban gróf Apponyi. De nem így gondolkodott maga Bánffy Dezső miniszterelnök. Azok a politikusok, akik őt kevésbé vették komolyan, határozottan nagyot tévedtek. „Nagy akaratereő lakott benne és Erdély küzdelmes politikai történetének egész ravaszszági hagyatéka benne volt.” Kormányának megalakításánál számos nagyon jó döntést hozott, hiszen három általa kinevezett kulcsfontosságú miniszter kiváló alkotásokat létesített és elsőrendű politikai tényezővé vált, így Lukács László pénzügyminiszter, Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi és Darányi Ignác földművelésügyi miniszter. Miniszterelnökségének másik emlékezetes döntése volt, amikor 1898-ban meghívta kormányába gróf Klebelsberg Kunót, a későbbi legendás vallás- és közoktatási minisztert. Bánffy Dezső Szolnok-Doboka vármegyének erőszakos igazgatási módszereiről vált híressé, mint a megye főispánja.

A már említett hevesvérű Bánffy Dezső, három évi hatalomélvezet után kockáztatta meg azt az „ischli klauzulát”, amely közvetlen bukásának tulajdonképpen oka is volt. Miniszterelnöki székéről a kiobbant ellenzéki obstrukció miatt kénytelen volt lemondani. (folytatás a 14. oldalon)

(folytatás a 13. oldalról)

Az említett „ischli klauzula” egy 1898-as törvényjavaslat közkeletű gúnyelnevezése volt, aminek tartalma, pontosabban 5. §-a kimondta az oszt-rák-magyar gazdasági kiegyezést minden 10 évben újra kell tárgyalni. De Bécsben az akkori kaotikus politikai viszonyok között ennek újratárgyalá-

sára nem volt reális lehetőség. Bányffy ezzel az egyoldalú döntésével ideiglenesen 1903-ig meghosszabbította minden előzetes tárgyalás nélkül. Ez a döntése a 48-as alapokon álló (vagyis a teljes kiegyezést elutasító) ellenzék számára teljességgel elfogadhatatlan volt. Sikeresen szerveztek országos utcai demonstrációkat és akkor még a házszabály lehetőséget biztosított a parlamenti obstrukcióra, amely végül a Bányffy-kormány bukásához vezetett.

Magában a parlamenti obstrukcióban Apponyi Albert nem vett részt, édesapja ekkor már súlyos beteg volt

– „atyám halálos ágyához kellett távoznom”- írta később – de ő mindig valotta Jókai híres mondását a „medicina pejor morbo” (a gyógyszer rosszabb a halálnál).

Díszpolgári cím átadása

1899. február 24-én végül átadták a díszpolgári címet. Bányffy Dezső ekkor már bukott miniszterelnökként délelőtt fogadta Jászberény város harmincz tagú küldöttségét, akik átnyújtották a város díszpolgárává történt megválasztásáról szóló oklevelet. A jászberényi küldöttség a miniszterelnököt beléptekor lelkesen megéljenzte és az üdvözlő beszédet Török Aladár polgármester mondta el.

Kedves Olvasó! Ezt a tanulmányt még 2018-ban készítettem, de minden célzás nélkül és minden politikai elkötelezettség nélkül százhusz év távlatából talán mai is tanulságosnak tűnik. Vagy tévedek? Döntse el a kedves olvasó.

Források:

Anka László: *Gróf Apponyi Albert belpolitikai pályafutása a dualizmus korában.*

Doktori disszertáció, Budapest, 2014

Kiss Erika: *Jászberényi konfliktusok és megoldások a dualizmus korában.*

Almási László *mandátumszerzésének története.* In: *Jászági Évkönyv,*

96-112. Jászberény, 2013

Budapesti Hírlap, 1898. december

(18. évfolyam, 332-360. sz.)

1898-12-29 / 359. sz.

Budapesti Hírlap, 1898. december

(18. évfolyam, 332-360. sz.)

1898-12-30 / 360. sz.

Budapesti Hírlap, 1898. december

(18. évfolyam, 332-360. sz.)

1898-12-30 / 360. sz.

Magyarország, 1898. december

(5. évfolyam, 334-363. sz.)

1898-12-31 / 363. sz.

Budapesti Hírlap, 1899. január

(19. évfolyam, 1-31. sz.)

1899-01-12 / 12. sz.

Borsszem Jankó, 1899

(32. évfolyam, 1-53. (1621-1673.) sz.)

1899-01-08 / 2. (1622) sz.

Pesti Hírlap, 1899. február

(21. évfolyam, 32-59. sz.)

1899-02-01 / 32. sz.

Pesti Hírlap, 1899. február

(21. évfolyam, 32-59. sz.)

1899-02-21 / 52. sz.

Pesti Hírlap, 1899. február

(21. évfolyam, 32-59. sz.)

1899-02-25 / 56. sz.

Pécsi Napló, 1899. február

(8. évfolyam, 26-48. sz.)

1899-02-25 / 46. sz.

Internetes források:

<http://epa.oszk.hu/00000/00030/02228/pdf/02228.pdf> Vasárnapi Újság 1896. november 1.

<http://jku.hu/2015/01/27/jaszbereny-diszpolgarai-anno/>

Metykó Béla helytörténeti kutató

EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL

Kunszentmiklós öreg hídja, ha mesélni tudna...

...de nem tud, mert a modernizáló gondolkodás áldozata lett. Pedig történelmi távlatokban jelentős események színhelye volt. Felidézek hát ezen egykori kultikus építményről-, előkötörvén az elmúlt időkből – néhány eseményt.

Városunk a Duna egykori mellékága, a Bakér mentén épült. Lakott hely volt már négy és félezer évvel ezelőtt is, és a leletek alapján a mindenkor embere itt jó szálláshelyet talált.

Történetéről mégis inkább a kunok II. István és IV. Béla idején történő letelepedéséről vallanak a levéltári adatok. A török megszállás után a város építésének fellendülése az 1745-ös redemptióval volt párhuzamos.

A kunszentmiklói öreg híd